

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00414310 (D)

2012

83565

6
ТАРАС ШЕВЧЕНКО:

I. КАВКАЗ

II. ХОЛОДНИЙ ЯР

III. РОЗРИТА МОГИЛА

(ПОЕМИ).

ВИДАВНИЦТВО
„ВСЕСВІТ“
1920 р.

СЕРІЯ УКРАЇНСЬКА
КИЇВ-ПРАГА
ЧИС. 6.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО:

I. КАВКАЗ

II. ХОЛОДНИЙ ЯР

III. РОЗРИТА МОГИЛА

(ПОЕМИ.)

~~40822/6~~

ВИДАВНИЦТВО
„ВСЕСВІТ“
1920 р.

СЕРІЯ УКРАЇНСЬКА
КИЇВ-ПРАГА
ЧИС. 6.

20 K.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 48698

Друкарня Політики в Празі.

М. Шевченко

найбільший поет, пророк України, вийшов з простого народу українського, московською царицею Катериною в кайдани неволі-кріпацтва закованого. В столітні роковини народження Тараса (він родився 9-го березня 1814 р. в Моринцях, селі Звенигородського повіту на Київ-

щині) почалася світова війна, що мала принести неньці Україні волю, за яку боровся Тарас ціле своє життя.

Вже змалку звернув Тарас увагу на себе своїм великим талантом, так що пан, який взяв собі його за козачка до свого двору, віддав його в науку до маляра в Варшаві, а потім в Петербурзі, щоб з Тараса-маляра мати більші зиску, ніж з мужика-кріпака. Але знайшлись добрі люде, що купили Тарасові волю за 2500 карб. Такі то часи були, що пан мав право чоловіка продати або в карти програти! Це сталося 22-го квітня 1838-го року. І від того часу міг Тарас вчитися малярства в академії в Петербурзі.

Та заразом таки з визволенням на волю пробуdivся у Тараса могутній поетичний талант, і чудовим, доси нечуваним, огненним словом він почав малювати недолю українського народу, його славну козацьку бувальщину; почав воювати словами-сльозами проти розпинателів і катів народніх і кликати до народу: „Вставайте, кайдани порвіте, і вражою злою кровью волю окропіте!“

За те зазнав Тарас лютої кари від московського царя Миколи I. Дня 5-го квітня 1847 Шевченка арештовали і засудили вислати, як простого салдата, в Оренбурську кріпость, а лютий цар збільшив ще кару тим, що заборонив йому писати і малювати.

Десять літ мучився-карався Тарас в тяжкій царській неволі, бо вже аж царь Олександр дав йому волю 1857-го р. Та вже не довге життя було Тарасові. Неволя зломила його здоров'я, він умер, маючи ледве 47 літ, дня 8-го березня 1861-го р., якраз того року, коли царь Олександр II скасував таке зненавиджене Шевченкові кріпацтво.

Тарасова могила стоїть на горі біля Канева над Дніпром. Туди народ український тисячами ходить, щоб вшанувати пам'ять свого пророка, свого найбільшого борця-мученика за правду і волю.

„... Жива
Душа поетова святая,
Жива в святих своїх речах,
І ми, читая, оживаєм,
І чуєм Бога в небесах!“

С. С.

І. КАВКАЗ.

(Якову де-Бальмену.)

За горами гори, хмарою повиті,
Засіяні горем, кровію політі.
Спокон-віку Прометея
Там орел карає,
Що день божий довбе ребра,
Серце розбиває;
Розбиває, та не вип'є
Живущої крові:
Воно знову оживає,
І сміється знову.
Не вмірає наша правда,
Не вмірає воля;
І неситий не виоре
На дні моря — поля,
Не скує душі живої
І слова живого
Не понесе слави Бога,
Великого Бога.

Не нам на прю з Тобою стати,
Не нам діла Твої судить:
Нам тільки плакати, плакати, плакати,
І хліб насущний замісить
Кривавим потом і сльозами!
Кати знущаються над нами,
А правда наша п'яна спить!

Коли вона прокинеться?
Коли-ж одпочити
Ляжеш, Боже, утомлений,
І нам даси жити?
Ми віруєм Твоїй силі
І духу живому:
Встане правда, встане воля,
І Тобі одному
Поклоняться всі язики
Во віки і віки.
А поки-що — течуть ріки,
Кривавії ріки! . . .

За горами гори, хмарою повіті,
Засіяні горем, кровію політі!
Оттам-то Милостиві Ми,
Ненагодовану і голу,
Застукали сердешну волю,
Та й цькуємо . . . Лягло кістками
Людей муштрованих чимало.
А сльоз, а крови! Напоїть
Всіх імператорів би стало,
З дітьми і внуками, втопить
В сльозах удових. А дівочих,
Пролитих нишком серед ночі,
А матерніх гарячих сльоз,
А батьківських, старих, кривавих —
Не ріки, — море розлилось,
Огненне море! . . Слава, слава
Хортам, і гончим, і псарям,
І нашим батюшкам царям!
Слава!

І вам слава, сині гори,
Кригою окуті;

І вам, лицарі великі,
Богом незабуті!
Борітеся, поборете!
Вам Бог помагає;
За вас сила, за вас воля
І правда святая!

„Чурек і сакля — все твоє!
Воно не прошене, не дане,
Ніхто й не візьме за своє,
Не поведе тебе в кайдани.
А в нас? На те письменні ми,
Читаєм Божії глаголи,
І од глибокої тюрми
Та до високого престола
Усі ми в золоті і голі.
До нас в науку! Ми навчим,
По-чому хліб і сіль по-чим;
Ми христіяне: храми, школи,
Усе добро, сам Бог у нас!
Нам тільки сакля в очі коле:
Чого вона стоїть у вас,
Не нами дана? чом ми вам —
Чурек же ваш та вам не кинем,
Як тій собаці? чом ви нам
Платить за сонце не повинні?
Тай тільки-ж то! Ми не погане,
Ми настоящі христіяне;
Ми ма́лим ситі! — А за те,
Як-би ви з нами подружились,
Багато де-чого-б навчились.
У нас же й світа як на те:
Одна Сібір неісходима!
А тюрм? а люду? що й лічить!
Од Молдованина до Фінна —

На всіх языках все мовчить . . .
Бо благоденствує! . . . У нас
Святу библію читає
Святий чернець і навчає,
Що цар якийсь-то свині пас
Та дружню жінку взяв до себе,
А друга вбив — тепер на небі!
Ось бачите, які у нас
Сидять на небі! Ви ще темні,
Святим хрестом непросвіщенні!
У нас навчіться! В нас дери,
Дери та дай,
І прямо в рай,
Хоть і рідню всю забори!
У нас — чого то ми не вмієм?
І зорі лічим, гречку сієм,
Француза лаєм, продаєм
Або у карти програєм
Людей, — не Негрів, а таких
Таки хрещених, но простіх.
Ми не Гішпане! Крий нас Боже,
Щоб крадене перекупать,
Як ті жида! Ми по закону!“

По закону апостола
Ви любите брата?
Суєслови, лицеміри,
Господом прокляті!
Ви любите на братові
Шкуру, а не душу,
Та й лупите по закону:
Дочці на козушок,
Байстрюкові на придане,
Жінці на патинки,

Собі ж на те, що не знають
Ні діти, ні жінка!

За кого-ж Ти розпинався,
Христе, Сине Божий?
За нас добрих? чи за слово
Істини? чи може,
Щоб ми з Тебе насміялись?
Воно ж так і сталося!
Храми, каплиці і ікони,
І ставники і мірри дим,
І перед образом Твоїм
Неутомленнї поклони
За кражу, за війну, за кров:
Щоб братню кров пролити, просять,
А потім в дар Тобі ж приносять
З пожару вкрадений покров...

Просвітились, та ще й хочем
Других просвітити,
Сонце правди показати
Сліпим, бачиш, дітям.
Все покажем, тільки дайте
Себе в руки взяти:
Як і тюрми мурувати,
Кайдани кувати,
Як їх носить, і як плести
Кнути узловаті, —
Всьому навчим, тільки дайте
Взяти свої гори,
Ті останні, бо взяли вже
І поле і море!

І тебе загнали, мій друже єдиний,
Мій Якове любий! Не за Україну,
А за її ката довелось пролить

Кров добру, не чорну, — довелось запить
З московської чаші московську отруту.
О друже мій добрий, друже незабутий!
Живою душою в Україні вітай;
Літай з козаками по-над берегами,
Розриті могили в степу назирай,
Заплач з козаками дрібними сльозами,
І мене з неволі в степу виглядай!

А поки-що — мої думи,
Моє люте горе,
Сіятиму: нехай ростуть
Та з вітром говорять...
Вітер тихий з України
Понесе з росою
Тії думи аж до тебе;
Братньою сльозою
Ти їх, друже, привітаєш,
Тихо прочитаєш,
І могили, степи, гори,
І мене згадаєш.

1845, 18. XI. ПЕРЕЯСЛАВ.

II. ХОЛОДНИЙ ЯР.

У всякого своє лихо,
І в мене те лихо;
Хоть не своє, позичене,
А все таки лихо.
На-що б, бач-ся, те згадувать,
Що давно минуло,
Будить Бог-знає колишне?
Добре, що заснуло!...

Хоть і Яр той! Вже до його
І стежки малої
Не осталось, і здається,
Що ніхто й ногою
Не ступив там, — а згадаєш,
То була й дорога
З монастиря Мотриного
До Яру страшного.
В Яру колись гайдамаки
Табором стояли,
Лагодили самопали,
Ратища стругали.
У Яр тогді сходилися,
Мов із хреста зняті,
Батько з сином, і брат з братом,
Одностайне стати
На ворога лукавого,
На лютого Ляха.

Де-ж ти дівся, в Яр глибокий
Протоптаний шляху?
Чи сам заріс темним лісом?
Чи то загатили
Нові кати, щоб до тебе
Люде не ходили
На пораду: що їм діять
З добрими панами,
Людоїдами лихими,
З новими Ляхами?
Не гатіте! бо над Яром
Залізник вітає,
І на Умань позирає,
Гонту виглядає.
Не ховайте, не топчіте
Святого закона!
Не зовіте преподобним
Лютого Нерона!
Не славтеся царевою
Святою війною,
Бо ви самі не знаєте,
Що царики коять!
А кричите, що несете
І душу і шкуру
„За отечество“! Йй-Богу,
Овеча натура!
Дурний шию підставляє
І не знає, за-що,
Та ще й Гонту зневажає,
Ледаче ледащо:
Гайдамаки — не воины, —
Разбойники, воры,
*Пятно въ нашей истории !...**
Брешеш, людоморе!
За святу правду, волю

Розбійник не стане;
Не розкує закований
У ваші кайдани
Народ темний; не заріже
Лукавого сина;
Не розіб'є живе серце
За свою країну!
Ви — розбійники неситі,
Голодні ворони!
По якому правдивому,
Святому закону
І землею, всім даною,
І сердешним людом
Торгуєте? Стережіться ж,
Бо лихо вам буде,
Тяжке лихо! Дуріть дітей
І брата сліпого,
Дуріть себе, чужих людей
Та не дуріть Бога!
Бо в день радості над вами
Розпадеться кара,
І повіє новий огонь
З Холодного Яра!

1845, 17. XII. ВЬЮНИЩА.

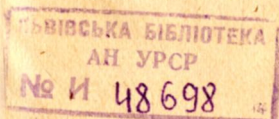
III. РОЗРИТА МОГИЛА.

Світе тихий, краю милий,
Моя Україно!
За-що тебе сплюндровали,
За-що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?
— „Молилася, турбувалась,
День і ніч не спала,
Своїх діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добрі діти, —
Панувала і я колись
На широких світі.
Панувала... О Богдане,
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матірь,
На свою Вкраїну,
Що колишучи співала
Про свою долю,
Що співаючи ридала,
Виглядала волю!...
Ой Богдане, Богданочку!
Як-би була знала —
У колись б придушила,

Під серцем приспала!
Степи мої запродані
Жидові, Німоті;
Сини мої на чужині,
На чужій роботі;
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває.
Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає...
А тим часом перевертні
Нехай підростають,
Та допоможуть Москалеві
Господарювати,
Та з матері полатану
Сорочку знімати!
Поспішайте ж, недолюдки,
Матір'я катувати!"
На четверо розкопана,
Розрита могила...
Чого вони там шукають?
Що там схоронили
Старі батьки?

— Ех, як-би то,
Як-би то знайшли те, що там схоронили,
Не плакали б діти, мати б не журилась...

1843 9./X. БЕРЕЗАНЬ.

297948

"B"

И-48.698